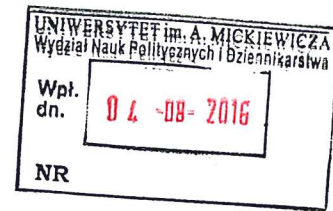

Prof. dr hab. Andrzej Piasecki

Instytut Politologii UP

Kraków, 29 lipca 2016 r.

Ocena osiągnięć naukowych, dydaktycznych i organizacyjnych

dra Arkadiusza Ptaka

w związku z wnioskiem o nadanie stopnia doktora habilitowanego

w obszarze nauk społecznych, dyscyplina: nauki o polityce

Podstawą oceny osiągnięć naukowych dra Arkadiusza Ptaka stanowi monografia „Sołectwa w lokalnym systemie władzy” wraz z artykułami opublikowanymi w czasopiśmie i pracach zbiorowych. Cechą tego dorobku jest spójność, koncentracja problemowa i konsekwentne umiejscowienie badań w tematyce odnoszącej się do samorządu terytorialnego i polityki lokalnej. Od początku były to studia o charakterze politologicznym i lokalnym, z czasem wyraźnie nabierające cech opracowań analitycznych na poziomie bardziej uniwersalnym, w których opis faktograficzny ma wtórne znaczenie wobec poszukiwań w obrębie m.in.: strategicznych założeń; mechanizmów politycznych – w kontekście teleologicznym, instytucjonalnym (decyzyjnym i kompetencyjnym) oraz systemowym; metod i technik realizacji polityki lokalnej; wszelkich uwarunkowań zewnętrznych samorządu terytorialnego; jego cech w odniesieniu do kryterium akceptacji lub kontestacji przedmiotu działań samorządowych instytucji; zakresu programowego polityki lokalnej oraz

konceptualizacji kategorii opisujących podmioty sublokalnego życia publicznego.

Dr Arkadiusz Ptak ukończył w 1999 r., z bardzo dobrym wynikiem, studia politologiczne (UAM), a następnie w krótkim czasie otworzył przewód doktorski, który zakończył publiczną obroną (2005). Kolejny etap rozwoju naukowego Habilitanta to wszechstronna, a zarazem jednoznacznie ukierunkowana aktywność naukowa. Jej istotą jest konsekwencja i zgodność z raz obranym kierunkiem kształcenia i pracy.

Podsumowując wykształcenie i awanse naukowe, dr Arkadiusz Ptak posiada w tym zakresie znaczące osiągnięcia. Swoje dyplomy zdobywał w jednostce naukowej, która jest jedną z największych i najlepiej rozwijających się placówek politologicznych w Polsce. Jego promotor i recenzenci doktoratu oraz dorobku naukowego to wybitni uczeni, którzy potrafią zweryfikować ustalenia początkującego badacza. W ten sposób Habilitant zdobył solidne podstawy do prowadzenia samodzielnych badań naukowych.

Ocena osiągnięć naukowo-badawczych

Oceniając konkretnie (wg ministerialnych zaleceń) poszczególne segmenty dorobku naukowo-badawczego Habilitanta należy odnotować autorstwo ważnych publikacji naukowych. Składają się nań przede wszystkim dwie recenzowane monografie: *Samorząd miejski Pleszewa w okresie międzywojennym 1919-1939*, Pleszew 2007 oraz *Rywalizacja polityczna w samorządach lokalnych. Studium wybranych gmin*, Poznań-Kalisz 2011. W pierwszej – historycznej - na podkreślenie zasługuje solidna kwerenda archiwalna, w drugiej – politologicznej – mamy prawidłowe metodologicznie analizy lokalnej sceny politycznej w kilku gminach południowej Wielkopolski.

Wysoko należy ocenić najważniejsze artykuły naukowe Habilitanta opublikowane w czasopismach (np. „Studia Regionalne i Lokalne”) znajdujących się w bazie JCR i na liście ERIH. Nie są to liczne przypadki, ale świadczą o weryfikacji ustaleń Autora przez wiarygodne grupy recenzentów. Inne formy weryfikacji dorobku Habilitanta nie wypadają już tak pozytywnie. Współczynnik cytowań Jego prac (baza WoS) – h-index 2 jest bardzo niski. Można to jednak wytłumaczyć specyfiką dorobku Habilitanta, który skupił się na kwestiach sublokalnych ze szczególnym uwzględnieniem jednego powiatu, co utrudnia zainteresowanie swoimi ustaleniami szerokich kręgów naukowych na świecie.

Ogółem w dorobku naukowym Habilitanta znajdują się 34 pozycje, w tym dwie monografie w języku polskim, jedna współredakcja pracy zbiorowej w języku polskim sześć artykułów w czasopismach naukowych w tym dwa w języku angielskim, 23 rozdziały w pracach zbiorowych, w tym siedem w języku angielskim, dwie recenzje publikacji naukowych.

Habilitant nie był autorem lub współautorem publikacji międzynarodowych, katalogów zbiorów, dokumentacji prac badawczych oraz ekspertyz, co (w świetle rozporządzenia Ministra) mogłoby być elementem oceny jego osiągnięć. Nie kierował międzynarodowymi projektami badawczymi, ani też nie wygłaszał referatów na zagranicznych konferencjach.

Kierował natomiast krajowym projektem badawczym *Wsparcie rozwoju obszarów wiejskich z funduszy UE w opinii wójtów i sołtysów*, realizowanym na zlecenie Fundacji Programów Pomocy dla Rolnictwa FAPA (Warszawa 2014). Był autorem koncepcji badań, raportu metodologicznego i podsumowującego projekt. Osiągnięcie to należy uznać za znaczące, ponieważ umożliwiło ono wykorzystanie zawodowej wiedzy Habilitanta i połączenie jej z dorobkiem naukowym. Dotyczy to także udziału Habilitanta w projekcie badawczym *Wydatki na usługi komunalne w strukturze wydatków mieszkańców gmin – ocena w układzie regionalnym* (kierownik – prof. Zbigniew Grzymała, SGH).

Habilitant był także koordynatorem ds. naukowo-badawczych w projekcie realizowanym przez MiG Pleszew w latach 2013-2014 ze środków Ministerstwa Rozwoju Regionalnego: *Diagnoza jakości usług publicznych na Ziemi Pleszewskiej*. Został w ten sposób spełniony postulat praktycznego i utylitarnego dostosowania pracy naukowej.

Dobrze wygląda dorobek Habilitanta obejmujący udział w krajowych konferencjach naukowych. Obejmuje on kilkanaście konferencji w dużych ośrodkach akademickich (Warszawa, Kraków, Poznań) oraz kilka seminariów w mniejszych ośrodkach (Kalisz, Pleszew). Na tej liście są także konferencje o charakterze międzynarodowym (Collegium Polonicum w Słubicach).

Dorobek Habilitanta z udziału w tych konferencjach wskazuje na systematyczność i wszechstronność naukowego zaangażowania. Kolejnym atutem w Jego podejściu do naukowych obowiązków jest uwzględnienie uwag recenzenta, o czym przekonałem się jako recenzent wydawniczy artykułu Habilitanta *Sołtys na lokalnej scenie politycznej*, w: *Jednostki pomocnicze gmin w polskim systemie samorządowym*, pod redakcją Adama Jarosza i Beaty Springer, Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego, Zielona Góra 2014. Habilitant wykorzystał krytyczne uwagi recenzenta i udoskonał swój tekst.

Habilitant nie zdołał uzyskać nagród uczelnianych za swoją pracę. Wynika to zapewne z funkcjonowania zawodowego poza głównym nurtem akademickim. Otrzymał za to nagrodę Marszałka Województwa Małopolskiego za publikację *Wędrówki po dawnym Pleszewie* (Pleszew 2009), której był współautorem, co świadczy o tym, że Jego praca wyróżnia się w skali regionalnej.

Jak już wspomniano najważniejszym osiągnięciem naukowym Habilitanta jest jego książka *Sołectwa w lokalnym systemie władzy*, Warszawa 2016. Jest to pierwsza tego typu tak wszechstronna politologiczna synteza badawcza obejmująca tę tematykę. Autor znakomicie uporał się z barierami dla tego typu

badan: rozproszeniem materiału źródłowego, brakiem ustawowych regulacji, zróżnicowaniem normatywnych standardów (statuty gmin). Pomocne okazało się tu doświadczenie zawodowe Habilitanta. W kontekście tej książki istotna jest również konsekwencja rozwoju naukowego od magisterium poprzez doktorat i aktywność konferencyjną a zwłaszcza Jego wcześniejszy dorobek. Dzięki temu Autor zdołał wypracować istotne wnioski pilotażowe dla swoich badań, które brzmią następująco: 1) zainteresowanie mieszkańców wsi zebraniami sprawozdawczo-wyborczymi, w tym samymi wyborami sołtysów i rad sołeckich, jest niskie, na poziomie około 15%; 2) funkcja sołtysa jest stabilna, zaobserwować można ciągłość jej sprawowania; 3) sołtysowi pełniącemu rolę wiejskiego lidera łatwiej osiągnąć sukces w wyborach do rady gminy czy rady powiatu; 4) sołtysi postrzegani są jako przedstawiciele lokalnej władzy, stąd bardzo często zachodzi korelacja między oceną sołtysa i oceną wójta/burmistrza (pozytywną lub negatywną); 5) niektóre cechy socjologiczno-demograficzne sołtysów są podobne do cech przedstawicieli lokalnych władz wyższego szczebla (wójtów, radnych). Zbliżony charakter miały badania dotyczące funduszu sołeckiego.

We wspomnianej książce (tzw. „habilitacyjnej”) cel badawczy został skoncentrowany na trzech obszarach: 1) zebrania wiejskie realizujące ideę demokracji bezpośredniej; 2) sołectwo jako mikrosystem polityczny, w którym odbywa się rywalizacja wyborcza o funkcje sołtysów; 3) relacje między organami sołectwa, a zwłaszcza sołtysem i wójtem. Książka ma solidne podstawy teoretyczne. Autor odwołał się m.in. do następujących teorii: wymiany, klientelizmu, kapitału społecznego, racjonalnego wyboru. W procesie badawczym Autor skupił się na województwie lubelskim i wielkopolskim, który to wybór należy uznać za właściwy, bowiem dzięki temu Autor uzyskał zróżnicowany materiał, co wynika z odmienności badanego środowiska pod względem społecznym, historycznym, ekonomicznym. Analiza danych objęła statuty gmin, statuty sołectw, protokoły z zebrań wiejskich, rad sołeckich.

Zabrakło może protokołów posiedzeń rad gmin, a tam można znaleźć interesujący materiał umożliwiający zbadanie zależności między partykularyzmem, a myśleniem wspólnotowym w gminie. Np. poprzez prostą analizę ilościową interpelacji radnych (ile z nich dotyczy konkretnego okręgu wyborczego – często jednego sołectwa – a ile całej gminy).

Wyniki badań są bardzo ważne i stanowią kumulację osiągnięć naukowych Habilitanta, co może być podstawą dla Jego decydującego awansu naukowego. Dotyczą one poznania i wyjaśnienia roli oraz znaczenia sołectw (oraz ich organów) w lokalnym systemie władzy w Polsce. Ta praca będzie odtąd podstawą dla wielu analiz z zakresu wspólnot lokalnych, samorządu gminnego, partycypacji obywatelskiej, polityki lokalnej oraz innych specjalności z nauk o polityce, socjologii oraz pokrewnych dyscyplin z obszaru nauk społecznych.

Ta pozytywna ocena monografii będącej podstawą wniosku o habilitację obejmuje również kilku innych najważniejszych publikacji Autora. Dotyczą one już nie tylko sołectw, czy szerzej – jednostek pomocniczych gminy. To także wybory samorządowe, rola jednostek samorządu terytorialnego w kontekście członkostwa Polski w UE, tradycje polskiego samorządu terytorialnego, zadania samorządu terytorialnego, jego ewolucja i perspektywy. Wśród artykułów mamy też kilka tekstów w języku angielskim. Podsumowując raz jeszcze publikacje Autora należy ocenić, że stanowią one znaczący wkład w rozwój nauk o polityce. Rozwiązują też niektóre problemy badawcze polskiej politologii (np. specyfika i ewolucja sublokalnych uwarunkowań polityczno-społecznych). W ten sposób Habilitant może już tworzyć dojrzały warsztat badawczy, kierować zespołem studentów i pracowników, rozwijać się naukowo oraz zawodowo jako samodzielny pracownik naukowy.

Ocena dorobku dydaktycznego i popularyzatorskiego oraz współpracy międzynarodowej

W innych obszarach (wytyczonych rozporządzeniem Ministra) dorobek Habilitanta należy ocenić jako dobry lub dostateczny. Ma on na swoim koncie udział w programach krajowych, konferencjach (również międzynarodowych) oraz przykłady organizacji takowych (seminaria w Pleszewie i Kaliszu). Brakuje jednak (wskazywanych w przepisach): nagród, wyróżnień, współpracy z naukowcami z zagranicy, nie ma członkostwa w międzynarodowych organizacjach i towarzystwach naukowych. Habilitant nie opiekował się doktorantami (jako promotor pomocniczy) nic nie wiadomo też na temat jego roli jako promotora w pracach licencjackich i magisterskich, jego dorobek dydaktyczny jest skromny, co wynika z zawodowego umocowania głównie w strukturach administracji samorządu terytorialnego a w mniejszym stopniu w akademickich. Nie odbywał staży krajowych lub zagranicznych. Współpraca międzynarodowa Habilitanta jest jedną z najsłabszych stron Jego naukowego rozwoju. Można to częściowo wytłumaczyć lokalnym charakterem badań, ale jednocześnie warto zaznaczyć, że szeroka współpraca międzynarodowa instytucji i organizacji samorządu terytorialnego umożliwia kontakty polskim naukowcom z partnerami zagranicznymi. Dlatego pasywność Habilitanta w tym zakresie obniża wartość Jego dorobku.

Również badania obejmujące miasto i gminę Pleszew pozostawiają nieco do życzenia, choć może być to rozpatrywane nie tylko w kontekście naukowo-badawczym, ale również popularyzatorskim. Tu warto podkreślić to, że bardzo trudna jest rola naukowego kronikarza i analityka – a zarazem jednego z głównych uczestników wydarzeń, procesów. Czasami może nawet nie należy podejmować się roli recenzenta własnej pracy (co Habilitantowi zdarzyło się nie raz), gdyż uwarunkowania polityczne oraz administracyjne utrudniają zachowanie obiektywizmu i obniżają wartość prezentowanych ustaleń. Tak np.

można ocenić dwa artykuły Habilitanta dotyczące wyborów w Pleszewie w 2006 i 2010 („Rocznik Pleszewski” 2007 i 2011), w których autor zawiera prosty opis danych faktograficznych (kto, gdzie i kiedy), nie próbując nawet poszukać odpowiedzi na fundamentalne dla politologa pytanie: „Dlaczego”? Inaczej mówiąc deskrypcja całkowicie zastąpiła eksplanację. Trudno uznać takie artykuły za naukowe, czy wartościowe. Mamy tu banalne dane, powszechnie dostępne, prezentujące podstawowe wyniki wyborów. A przecież jest to kopalnia wiedzy dla politologa, która w połączeniu z obserwacją uczestniczącą może dać szereg oryginalnych i bardzo istotnych ustaleń. I nie musi to oznaczać zaangażowania politycznego badacza, czy też szafowania przez niego ocenami politycznymi. Poniżej zostanie zaprezentowana próbka tego, czego w artykułach o wyborach 2006 i 2010 r. w Pleszewie brakuje, co być powinno, co Autor zaniechał, a z pewnością wie lub wiedzieć powinien:

1. Czy członkowie komisji rewizyjnej są z komitetu burmistrza czy z innych komitetów (opozycyjnych). Wszak wiadomo, że kultura polityczna wymaga, aby burmistrz nie był kontrolowany przez „swoich” radnych. Wiadomo też, że zdarza się iż koalicja rządząca przejmuje wszystkie stanowiska w radzie, a wpływ mniejszości (czasami mającej tylko jeden mandat mniej) jest minimalizowany do zera. Jak w tym kontekście wygląda podział stanowisk w komisjach?
2. Jak się ma frekwencja wyborcza do wyników wyborów? Czy te zależności są widoczne w przypadku konkretnego kandydata? Jak to wygląda na tle innych wyborów?
3. Wewnętrzny rozkład terytorialny preferencji wyborczych w Pleszewie (wg osiedli)? W jaki sposób zmieniona ordynacja (w 2006 r. można było blokować listy, a w 2010 nie) wpłynęła na wynik wyborów?
4. Źródła sukcesów wyborczych rekordzistów? Przyczyny porażki outsiderów?

5. Skuteczność wyborcza poszczególnych grup: kobiet, zawodów, kandydatów partyjnych, grup wiekowych itp. Czyli, jaki procent stanowili oni wśród kandydatów, a jaki wśród mandatariuszy? Jak to wygląda na tle historycznym w Pleszewie?
6. Czy wyniki te na tle krajowym lub regionalnym są specyficzne? W jakim stopniu? Dlaczego?
7. Czy trzej radni, którzy zrzekli się mandatów (w tym sam Autor) z racji objęcia funkcji tego wymagających, uprzedzali o tym wyborców w trakcie kampanii wyborczej? Jak to należy ocenić i skomentować?
8. Czy były jakieś procesy w trybie wyborczym (jeśli nie, to także warto o tym napisać)?
9. Analiza programów wyborczych: polityczna, semantyczna, ilościowa.
10. Postęp technologiczny i marketingowy w kampanii; rola mediów.

Odnoszę się z dużym szacunkiem do badań lokalnych, a nawet stawiam je za wzór rzetelności (wszak ich dodatkowym atutem jest perspektywa weryfikacji przez miejscową społeczność), jednocześnie nie odmawiam prawa osiągania wszystkich awansów akademickich na bazie dorobku lokalnego – mając to wszystko na uwadze warto jeszcze raz podkreślić wymagania stawiane naukowcom, którzy takich badań się podejmują, zwłaszcza jeśli są nie tylko obserwatorami, ale i uczestnikami zdarzeń i procesów na danym terenie. Mówiąc wprost, badacz lokalny musi niekiedy „dać z siebie więcej” aby udowodnić, że terytorialne zawężenie jego zainteresowań naukowych nie zmniejsza wagi poczynionych ustaleń.

Z drugiej strony rozumiejąc ograniczenia administracyjne i polityczne w pracy naukowej politologa (zatrudnionego w administracji na stanowisko *de facto* politycznym) warto podkreślić znaczenie popularyzatorskich działań Habilitanta. Obejmuje to głównie działalność na terenie Pleszewa (członkostwo w zespole redakcyjnym „Rocznika Pleszewskiego”), współpracę z Muzeum Regionalnym w tym mieście, czy też szeroko rozumiany

mecenat administracyjny nad działalnością naukową w lokalnym środowisku. Praca na stanowisku wiceburmistrza to prawdopodobnie kluczowy element w rozwoju Habilitanta, który obok publikacji wyznacza jego pozycję badacza, analityka, decydenta. W tym przypadku praca na stanowisku adiunkta i starszego wykładowcy ma charakter uzupełniający, dodatkowy, perspektywiczny. Autor w większym stopniu wzbogacił swoją wiedzę i swoje umiejętności, jako wiceburmistrz, działacz samorządowy, lokalny polityk niż jako dydaktyk akademicki, nauczyciel, doktor nauk o polityce. I nie jest to zarzut. Z pewnością Habilitant ma jeszcze przed sobą ten czas, kiedy zacznie w większym stopniu wykorzystywać w nauce zdobyte doświadczenie samorządowe. Jego potencjał naukowo-badawczy jest z bardzo duży.

Opinia końcowa

W wynikach badań prowadzonych i opublikowanych przez dra Arkadiusza Ptaka po uzyskaniu stopnia doktora, a w szczególności w monografii pt. *Sołectwa w lokalnym systemie władzy*, **widoczny jest znaczny wkład Habilitanta w rozwój dyscypliny nauki o polityce, a on sam wykazuje się istotną aktywnością naukową**. Spełniony jest zatem wymóg określony w art. 16 ust. 1 ustawy (Dz. U. Nr 65, poz. 595 z późn. zm.) z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki. Mimo braku szerokiego doświadczenia dydaktycznego i międzynarodowych kontaktów naukowych pozytywną ocenę w zakresie osiągnięć naukowych wzmacniają sukcesy Habilitanta w obszarach popularyzatorskim i organizacyjnym na gruncie spraw odnoszących się do nauki o polityce. Uwzględniając wszystkie elementy oceny, **opowiadam się za nadaniem dr-owi Arkadiuszowi Ptakowi stopnia doktora habilitowanego w obszarze nauk społecznych w dyscyplinie nauki o polityce**.